

Sverige på väg mot djup kris

Dagens Industri den 30 april 2016

Svensk ekonomi växer snabbt både jämfört med andra länder och i ett historiskt perspektiv. Bakom de höga tillväxttalen finns en ultralätt penningpolitik med negativ ränta samt stora offentliga utgiftsökningar som stimulerar tillväxt och sysselsättning. De positiva tillväxteffekterna av denna politik är sannolikt bara tillfälliga.

Blickar vi några år framåt kan Sverige befinna sig i en kris värre än krisen under 1990-talet. I rapporten "Sverige in i dimman – Ett obehagligt sannolikt krisscenario" pekar tankesmedjan Intelligence Watch på hur flera olika obalanser har byggts upp i ekonomin under en längre tid som snart kan brisera.

Den första obalansen är den snabba tillväxten av hushållens skulder som förväntas nå över 180 procent av disponibel inkomst inom kort. Till skillnad från andra länder har skuldnivån i Sverige stigit sedan 2008. Skulderna har nästan fördubblats i relation till hushållens inkomst sedan 1995.

Vid en ränteuppgång riskerar många hushåll att få ekonomiska problem. Effekten av en höjd ränta ska inte underskattas. Sverige har en av världens största banksektorer sett till storleken på vår ekonomi och får svårt att hantera en bankkris till följd av hushållens ohållbara skuldnivåer. Utvecklingen på Irland före finanskrisen 2008 utgör ett varnande exempel: Låga räntor gav stigande fastighetspriser, men kraschen kom och invånarna drabbades hårt.

Finansiella obalanser är inte de enda problemen Sverige står inför. Parallellt med att vi har byggt upp stora och allvarliga finansiella obalanser har vi tagit emot ett rekordstort antal flyktingar. Statistik från SCB visar att många flyktingar har låg utbildningsnivå.

Det är svårt att tro att inte etableringsprocessen, som ansågs problematisk redan före 2013, fungerar ännu sämre när den skalas upp till för Sverige extraordinära nivåer. Det är inget osannolikt scenario att effekten på de offentliga finanserna av flyktinginvandringen blir mer negativ än vad tidigare studier har indikerat. Trots högkonjunktur är det tveksamt om regeringen når överskottsmålet på grund av de stora utgiftsökningarna.

Detta betyder att statens underskott riskerar att växa snabbt när lågkonjunkturen kommer. Statens förmåga att hantera en finanskris utan kraftiga skattehöjningar och utgiftsneddragningar är då begränsad. Detta slår tillbaka mot hushållen som får se sina inkomster falla och skuldkvoten växer än mer.

Kombinationen av kostnader för flyktingmottagandet, bristande integration och finansiella obalanser baddar för en allvarlig och svår situation för svensk ekonomi när konjunkturen vänder.

På många sätt påminner situationen i Sverige både om bubbeekonomin i slutet av 1980-talet och om situationen i Spanien, Portugal och Irland åren före finanskrisen 2008. Hög tillväxt stimulerad av låga realräntor och kortsiktiga stimulanser ger tillfälligt hög tillväxt innan det är dags att betala priset för politiken.

En ekonomisk krasch kommer att slå hårt mot hela den svenska ekonomin och den svenska modellen. Historien visar att finanskriser är de ekonomiskt mest kostsamma kriser ett land kan drabbas av under fredstid. Kopplat till kostnader för flyktingmottagandet och bristande integration blir effekterna av krisen än värre. Med en svag arbetsmarknad på grund av krisen blir utanförskapet för nyanlända större och integrationen sämre.

Vi riskerar att skapa en ny grupp av fattiga i Sverige. Även om en finanskris är kostsam är förmodligen de sociala kostnaderna för nyfattigdomen ännu högre.

Politiker, Riksbanken och Finansinspektionen har blundat för problemen som vuxit sig allt större. Varningssignalerna har blinkat länge. Det har gått så långt att en kommande djup kris ter sig obehagligt sannolik. Med rätt åtgärder kan den mildras, men knappast undvikas helt. Det är dags att beslutsfattarna lyfter blicken och agerar.

Fredrik N.G. Andersson, docent i nationalekonomi

Ekonomihögskolan vid Lunds Universitet och medlem av Intelligence Watch ekonomiska råd

Andreas Bergh, välfärdsforskare och docent i nationalekonomi

Lektor vid Ekonomihögskolan i Lund, forskare på Institutet för Näringslivsforskning och medlem av Intelligence Watch ekonomiska råd

Anders Olshov

Chef för och grundare av tankesmedjan Intelligence Watch